

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARNING TA'LIM-TARBIYASI VA RIVOJLANISHIDA IJTIMOY MUHITNING AHAMIYATI

Mitanboyeva Feruzabonu Sherzod qizi
Samarqand davlat chet tillari instituti
talabasi
mitanboyevaferuzabonu@gmail.com

Ilmiy rahbar: Najiyeva Sojida

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun ijtimoiy muhitning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Ijtimoiy muhit, bolalarning psixologik va emotsional rivojlanishi, shuningdek, ularning muloqotchanligini ko'nikmalarini shakllantirishda juda muhim rol o'ynaydi.*

***Kalit so'zlar:** maktabgacha ta'lim, ijtimoiy muhit, tarbiya, rivojlanish, emotsional barqarorlik.*

KIRISH

Har bir inson tug'ilganidan to o'limiga qadar ilm va ma'rifat yo'lida safar qiladi va o'z o'rnini topadi. Shunday ekan, har birimiz avvalo oiladan bu safarni boshlashimiz zarur. Hozirda hamma o'qish va yozishni biladi, ammo o'rta asrlarda ba'zi insonlar savodsiz bo'lsa ham tarbiyali avlodni ulg'aytirganlar. Demak, muhit inson hayotida juda katta o'rin egallaydi. Shu sababli, hozirgi kunda bolalar yaxshi muhitda o'sishi uchun barcha sharoitlar yaratilmoqda va maktabgacha ta'lim shulardan biridir.

Maktabgacha ta'lim — bu bolalarning shaxs sifatida shakllanishi uchun birinchi va eng muhim bosqichdir. Ushbu davrda bolalar o'z atrofidagi ijtimoiy muhitdan faol ravishda ta'sirlanadilar va o'rganadilar. Ijtimoiy omillar, jumladan, oilaviy muhit, tengdoshlar bilan muloqot va jamiyat madaniyati bolalarning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bog'cha yoshidagi bolalarning yaxshi o'sishi va tarbiyalanishi uchun muhitning ham bir necha turlari mavjud:

1. Oilaviy muhit: Oila — bolalar uchun dastlabki o'qituvchi va tarbiyachidir. Oiladagi munosabatlar, ota-onaning pedagogik yondashuvi bolalarning hissiy holati va qarama-qarshi muloqotga tayyorligini belgilaydi. Xalqimizda shunday gap bor “Qush uyasida ko'rganini qiladi”. Bundan ma'lumki, bizni kelajakda kim bo'lishimiz va qanday xarakterda bo'lishimiz ham oilamizdagi muhitga bog'liq. Ba'zi odamlar bizni yuzimizga qarab qanday muhitda o'sganimizni bilib olishadi va nafaqat bizni, balki ota onamizni kimligini ham bilib olishlari mumkin bo'ladi.

2. Tengdoshlar bilan muloqot: Tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlar bolaning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu jarayon orqali bolalar jamoada ishlashni, fikr almashishni va kelishuvni o'rganadilar. Shuning uchun bolalar ko'proq o'z

tengdoshlari bilan vaqt o'tkazishlari kerak. Agar bolalar o'zlaridan kichkina bolalar bilan o'ynasa, ularning fikrlashi ham kichkina bolalarnikiga o'xshab qolishi mumkin. Bundan ko'rinib turibdiki, hatto o'yinlardga ham bog'liq.

3. Ta'lim muassasalari: Maktabgacha ta'lim muassasalari (bolalar bog'chalari) bolalarning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Bu joylarda bolalarga yangi bilimlar berilib, turli xil faoliyat turlari orqali ijodkorlik, mantiqiy fikrlash kabi ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatlari. Maktabgacha ta'lim muassasalarida maxsus bilim yurtini bitirgan tarbiyalovchilar o'z faoliyatini olib borishadi. Shu qatori xususiy bog'chalar soni ham kundan kun ko'payib bormoqda.

4. Ijtimoiy-iqtisodiy sharoit: Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning ijtimoiy-iqtisodiy sharoiti ham ularga jiddiy ta'sir qiladi. Moliyaviy imkoniyatlar, sog'liqni saqlash xizmatlariga kirish imkoniyatlari va boshqa omillar bola hayotining sifatini pasaytirishi mumkin. Bundan tashqari, ba'zi nodavlat tashkilotlarda bolalarning kiyimini ham turlicha bo'lishini talab qilishar ekan. Sharoit hammada ham birdek bo'lmasligi mumkin, ammo bu bolalarning aybi emas, ota-ona farzandli bo'lishidan avval bola zaruratini qoplay oladigan darajaga yetishishi lozim.

5. Madaniyat va an'analar: Mahallaning madaniyati, an'analari va urf-odatlar bolalarning dunyoqarashini shakllantiradi. Ular bu jarayonda milliy qadriyatlarni o'zlashtirib, o'zligini anglash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuning uchun ularni milliy bayram va sayillarga olib chiqish kerak. Faqat jim o'tirishi uchun uni telefon yoki televizor bilan chalg'itish yaxshi ish emas.

Ijtimoiy muhitning ta'siri:

- Emotsional rivojlanish: Ijtimoiy muhitingizdagi iliqlik va xavfsizlik hissi bolaning emotsional barqarorligini oshiradi.

- Kognitiv rivojlanish: Ijtimoiy faoliyatlarda ishtirok etish bolaning fikrlash qobiliyatini kengaytiradi.

- Tarbiya: Ijtimoiy normalarni qabul qilish orqali bola ma'naviyatini shakllantiradi.

XULOSA

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning rivojlanishi uchun ijtimoiy muhit juda ahamiyatlidir. Oila, tengdoshlar va keng jamiyat bilan bo'lgan munosabatlar bola shaxsining to'laqonli shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shuning uchun pedagogik jarayonlarda ijtimoiy omillarni inobatga olish zarurdir. Tarbiya inson hayotining poydevori hisoblanadi. Shu sababli, ijtimoiy muhitni yaxshilashga qaratilgan ishlar va tarbiyaviy jarayonlar dolzarb ahamiyatga ega. Bu jarayonda ota-onalar, pedagoglar va jamoatchilikning hamkorligi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki barchamiz birgalikda bolalarni yanada muvaffaqiyatliroq qilib tarbiyalashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Akhmedova, R., & Mardonova, M. (2019). Features and requirements for role-playing games in foreign language lessons. In Student science: research works (pp. 55-56).
2. Gafurova D., "Ijtimoiy tarbiya", Toshkent: Sharq nashrlari.
3. Karimova N., "Ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar", Samarkand: SamDU nashri.
4. M Ubaydullaeva, Ö Semerkant, TÜrk halklarinin edebiyat arařtırmalarinin gelişim tarihi.
5. M Ubaydullayeva, O'zbek va qirg'iz adabiyotshunoslik terminlarining mavzuiy guruhlari tahlili, ilmiy axborotnoma, 18, 0.
6. Najiyeva S, "Talabalar ijodiy faoliyati va mahoratini shakllantirishning pedagogik ahamiyati.
7. Rasulov B., "Oila – tarbiyaning asosidir", Tashkent: Ma'naviyat nuri.
8. Shonazarov S., "Maktabgacha ta'lim tizimining asoslari", Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashri.
9. Худойназаров, Ф. Х. (2024). Кичик Бизнес Субъектлари Фаолиятига Инновацион Технологияларни Жорий Этиш. International scientific journal of Biruni, 3(2), 178-186.
10. Валиева, Н. (2023). Туркистонда Бошқарув Тизими Адабиётлар Тахлилида. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).
11. Mirzabaevich, B. A. (2024). Juldízlardıń Kelip Shıǵıwı Naqqındaǵı Etiologiyalıq Ársanalar. Өзбекстан Республикасы Илимлер Академиясы Қарақалпақстан бөлиминиң ХАБАРИШЫСЫ, 1(3), 107-110.
12. Mardonova, R. O., & Raimova, Z. A. (2018). Fairy Tales In Teaching English As A Foreign Language. Гуманитарный трактат, (30), 10-11.
13. Botirovna, M. A. (2024). Exploring the Distinctive Features of Learning Management Systems in Enhancing Academic Writing in Higher Education. Ustozlar uchun, 57(4), 546-549.
14. Musoyeva, A. B. (2021). The importance of competencies in improving the professional skills of future foreign language teachers. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(9), 89-95.
15. Mardonova, R. O. (2022). Boshlang'ich Sinflarda Ingliz Tili Talaffuziga O'rgatishdagi Qiyinchiliklar. Ta'lim Va Rivojlanish Tahlili Onlayn Ilmiy Jurnal, 2(1), 46-48.